

VEČ LUČI!

Čeprav je preteklo že deset let, odkar je pod streli v tilnik padlo 12.000 slovenskih protikomunistov, v glavnem domobrancev, nam vendar še ni poznano vse ozadje, ki je privedlo do te strahotne morije. Seveda ne more odkrivanje nepoznanih sil, ki so pripomogle k temu, obuditi mrtvih niti ne olajšati bolečine njihovih svojcev. Kljub temu je lahko koristno. Za nas, še bolj pa za znanca. Iz vsake tragedije se je mogoče nekaj naučiti, je mogoče potegniti zaključke, ki morejo v bodoče preprečiti enako ali podobno nesrečo. Samo tako bi postal narod bogatejši za novo izkušnjo, čeprav ga je stala dvanajst tisoč življenj. Ali bolje: prav zato, ker je bila ta šola tako draga, si je ne more narod nikdar več privoščiti. Zato pa jo mora spoznati do vseh podrobnosti.

Toda po desetih letih postaja počasi jasno, da bomo sami begunci težko poiskali vzroke, ki so pripeljali do nesrečnih Vetrinj. Deloma zaradi tega, ker smo bili sami posredno preveč prizadeti in smo tako hote ali nehote prejudicirani, deloma pa, ker nam niso dostopni pisarni ali ustmeni viri, ki so prepotrebni za ugotovitev vseh okoliščin, ki so pripeljale do vrnitve in pokolja. Kljub dolgim letom begustva se emigracija še ni otresla enostranosti. Prepričani smo, da bomo tudi letos, enako kot vsa leta nazaj, potrjeni v tem. In vendar je še toliko nerazjasnenih stvari, brez katerih sta končna sodba in pouk nemo goča.

Še vedno ostajata kot glavna vira informacij izpoved g.dr. Valentina Meršola in pa zelo redka dokumentacija "Vetrinjski črni dnevi" nekega drugega Slovenca. Dnevnik, ki ga je pisal slovenski tolmač pri angleškem poveljniku domobranskega taborišča, še zdaj ni zagledal belega dneva. Niti v izvlečkih ne. Zakaj se je njegov lastnik vse doslej branil, da bi ga objavil? Vse njegovo otepanje l. 1945, kmalu po tragediji, je dajalo vtis, da se je moralo tudi na slovenski strani zgoditi nekaj hučo nerodnega. Radi bi videli, da je ta vtis napačen.

Poveljnik slovenskih domobrancev, ki je kot nekapitanski kapitan potapljač se ladje prvi zapustil svoje vojake, še do danes ni zavrnil trditve pokojnega generala Rupnika, da so bili slovenski domobranci predstavljeni angleškim vojaškim oblastem kot nemška pomožna sila.

Še bolj pomembni bi bili zavezniški, angleški viri. Dr. Meršol po polnoma pravilno sklepa iz navodila fieldmaršala Alexandra dne 4. junija 1945, (da ne bo noben Jugoslovan proti svoji volji vrnjen v Jugoslavijo,) da je moralo prej obstojati navodilo istega poveljnika, ki je odredilo prisilno vrnitev. Torej ni govora, da so repatriacijo sklenili angleški "nižji častniki" iz VIII. armade, ki da je bila "titofilska" kakor s tako v nemo poudarjajo nekateri begunski prvaki. Tem manj, ker je tudi vračanje ustavil sam vrhovni poveljnik sredozemskega področja in je tako moral dobro vedeti, da so ljudje dejansko bili vračani; težko pa je verjeti, da si je mogel predstavljati, da jih bodo komunisti postrelili. Vrnitev samo so izvedli seveda podrejeni častniki. Da so ti pri tem poslu naše ljudi nalagali, češ da jih pošiljajo v Italijo in ne v Jugoslavijo, je neizpodbitno in težko dejstvo. Zelo težko si je dalje mogoče predstavljati, da ne bi imel fieldmaršal Alexander za svoje naročilo kakšno navodilo angleške vlade. Nekateri znaki kažejo, da je moral obstojati dogovor med Angleži in njihovimi zavezniki Jugoslovani, ki so jih na vso nesrečo prav tedaj predstavljali - titovci.

(Ali ni bila mar tudi usoda Vlasovcev zapečatena za zeleno nizo, le da je izvršitev sklepa pripadla ameriški vojski?) In če bi se dogodki tako razvijali, kot se niso, ali ne bi mar tudi protikomunistični Jugoslovani zahtevali v sporazumu z Angleži, da jim vrne pobegle partizane? Kakšna bi bila potem njihova usoda, je seveda drugo vprašanje. Toda vsaj naiven je oni, ki misli, da so titovci v naprej povedali Angležem, da bodo vrnjene "kolaboracioniste" postrelili.

Nepojasnjeno je dalje, zakaj so bili vrnjeni samo protikomunisti iz Avstrije, ne pa oni iz Italije, čeprav so bili oboji pod oblastjo istega zavezniškega vrhovnega poveljnika. Kaj je bil razlog, da so te begunce-vojake v Italiji že dva tedna pred Vetrinjami pošiljali proti jugu, v notranjost Italije, torej čim dlje od jugoslovanske meje, medtem ko so v Avstriji pripravljali prisilno repatriacijo drugih beguncev-vojakov? Zakaj torej različen postopek z enimi in drugimi, čeprav je bilo med njimi tako presneto malo razlike?

Ali bodo kdaj objavljeni zavezniški zapiski o teh stvareh? Bati se je, da je bila ta repatriacija kot kaplja v morju, in da se bo zgu bila v poplavi papirja iz tistih dni in nihče še dolgo ne bo o njej nič črnil. Ali ne bi bilo mogoče dobiti kakšnega vplivnejšega angleškega prijatelja, ki bi hotel preiskati to britansko ozadje vse tragedije? Da smo dolžni sami raziskati lastno vlogo, menda ni treba poudarjati.

Vse to pa seveda ne spremeni dejstva, da so komunisti izvršili strahoten zločin. Kakor smo zapisali pred dvema letoma: v kočevskih jamah so si postavili spomenik, ki jim ga ne izkleše noben kipar.

SLOVENSKI OTROK V SVETU

Ljudje se na različne načine obnašajo v tujini. Nekateri se v njej utope, drugi plavajo, nekatere pa valovi neusmiljeno mečejo ob breg. Tako so tudi med Slovenci taki, ki jih je tuja dežela, kanor so padli, popolnoma prevzela. Komaj so se za silo naučili tujega jezika, so poskusili postati bolj domači kot domačini sami. Noben rojen Amerikanec jih ne bo posekal v ljubezni do vsakovrstnih strojev in strojčkov in pisanih kravat in baseballa. Noben rojen Anglež ne bo bolj angleško iz gledal in se bolj zanimal za cricket in konje in nogomet ali pa bolj navdušeno stavil denar na razne "races". Taki ubožci se kitijo s pavjim perjem in mislijo, da si bodo na ta način našli nov dom. Ko se nauče nov jezik, pozabijo starega. Ker skušajo prikriti svoje pravo bistvo, niso ne tič ne miš. V tekmi s tujci, domačini, vedno kratko potegnejo. A vendar pravijo, da so se znašli.

Nasprotje tem so oni, ki gledajo le nazaj v domovino predvojnih dni, se s silo oklepajo starih navad in otepajo vsega, kar bi oskrunilo svete spomine na dom. So pa brez korenin, obsojeni na hiranje, ker jih je čas pozabil. A vendar mislijo, da služijo domovini, ko se zapirajo vase in jih tujina premetava po nili volji.

Kepki Slovenci pa so se raztresli po svetu, si dobili različne posle in razne zakonske druge. Vedo pa, da ne morejo zanikati, da so bili rojeni Slovenci. Ne sano, da jim ne pomaga nobena žavba, ampak se tudi zavedajo, da imajo kot Slovenci mnoge lastnosti, ki posebno velikim narodom pridejo prav. Zakaj bi naj poskušali pošnenati tuji narod v nevednosti, domišljavosti ali nadutosti, ko s pa odgovarjajo če slovenske vrline mnogo lepše? Slovenščina jim morda služi le kot lep spomin ali kot tajna govornica, a kljub temu je ne zanetajo ter vsaj berejo in torej tudi mislijo - slovenski.

Tudi ti imajo svoje težave. Težava svoje vrste so otroci slovenskih staršev, ki rastejo v tujini. Dopis na naslednjih straneh jih prikazuje na tak način, da nam vsem daje misliti. Izmenjava misli bo zelo koristna. KLIC TRIGLAVA bo rad pri tem pomagal.

KLIC TRIGLAVA
57, Totland Road
LEICESTER.

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

NA BRANIKU SLOVENSTVA

(Dopis iz Sev. Amerike)

"Nihče ni kot otok." (John Donne)

V svojem članku o propadanju slovenskega izseljenskega časopisja v Ameriki, se je g.Y.W. dotaknil vprašanja, ki je vredno ponovnega in podrobnega obravnavanja: vprašanja propadanja slovenstva v tujini kot takega, odnosno vprašanja obrambe slovenstva v tujini. Namen naslednjih izjav je podati nekaj osebnih misli in opazovanj ter tako do prinese k rešitvi vprašanja ohranitve slovenstva v emigraciji, v kolikor je rešitev sploh možna.

+

Po božji volji in zakonu smo najprej ljudje, člani človeškega občestva in šele nato pripadniki posameznih narodov. Nacionalizem, ki je v preteklem stoletju priklical v življenje usodepolno in velepomembno "pomlad narodov", je v današnji dobi atomske in hidrogenske bombe umirajoča ideja in njena čimprejšnja smrt bo človeštvu samo v korist. Sta rodavne meje in predsodki padajo na vseh področjih. Univerzalna nevarnost termonuklearnega orožja narokuje univerzalno obrambo in predvsem univerzalno vzajemnost. Pokojni prof. Einstein je to nevarnost izrazil s sledečimi besedami: "Sprostitev atoma (v destruktivne namene) je spremenila vse, razen načina našega mišljenja in zdaj nas odnaša brez primernih katastrofi nasproti." S temi dejstvi, da je dosedanja zamisel nacionalnega življenja in razvoja zastarela, smo tudi Slovenci krepko trčili v dobi revolucije in mnogi se še danes niso otresli vrtoglavice, ki je sledila temu tragičnemu karambolu.

Nad slovenskim narodom se je skozi vso njegovo zgodovino vršila "tisoč let stara burka" zatiranja in potujčevanja in vendar je narod obstal in bo, kot pravi pesnik, "vselej stal, gledal nad Triglavom neba obok". S to mislijo in s potrjeno ugotovitvijo, da se emigracije ne vračajo, bi rad prešel na vprašanje slovenstva v tujini, to je onega slovenstva, ki nima žive zveze z narodom doma in ga od matice ne ločujejo le politične meje, temveč tudi dolge razdalje.

Vprašanje obrambe slovenstva v tujini je vprašanje ohranitve slovenske govornice pri otrocih, ki Slovenije niso nikdar videli, ali so jo zapustili še v zgodnji mladosti. Zdi se mi, da se to vprašanje načerja med nami z vse preveliko čustvenostjo, brez upoštevanja gotovih neizpodbitnih in neizpremenljivih dejstev. Vsak Slovenec, katerega otrok obiskuje tujejezično šolo, bo moral priznati, da vodi borbo za slovensko govornico svojega otroka le z majhnim upanjem na uspeh. Nekdo je dejal, da so slovenske matere v emigraciji kot koklje, ki so jim račke ušle v vodo. Dodati bi bilo treba še, da je kakor koklja na bregu tudi slovenska mati brez moči v tem položaju. Konkreten primer položaja slovenskih staršev v Združenih državah nam lahko služi kot splošno merilo za situacijo kjerkoli v svetu: od 24 ur dneva prebije otrok 7 ur v šoli, pod nadzorstvom angleško govorečih učiteljev; 10 do 11 ur prespi, od ostalih 6 ur prebije vsaj polovico v igri z (največkrat angleško govorečimi) vrstniki, pri čemer torej ostanejo 3 ure, ko je otrok izpostavljen vplivu staršev in slovenske govornice. Slovenska sobotna šola pri Sv. Vidu v Clevelandu se idealno in požrtvovalno trudi za ohranitev slovenske govornice med otroci, toda po besedah samih učiteljev, govore otroci slovensko le med poukom - vsi odmori so angleški. V primeru šolske in predšolske mladine ostaja edini primeren čas za uporabljanje slovenščine čas pred spanjem: pravljice v domačem jeziku so prav tako privlačne kot zgodbe v otroških magazinih ali v "comic books". Tu je polje, ki je najbolj rodovitno in izgledi na uspeh najboljši. Na to vprašanje se bom še povrnil.

S tem ne nameravam zavreči kot nemogočo vsako misel, da bi se ohranil slovenski jezik med tu rojeno mladino. Toda treba se je vpraša-

ti zakaj, s kakšnimi nameni hočeno otroku ohraniti materin jezik. Goto vo najprej iz čustvenih razlogov, čeprav materina ljubezen tudi pred jezиковno oviro ne bo omagala. Izključiti pa je treba vsako možnost, da bi tu rojena mladina mogla čutiti tako kot mi, ki se nam je mladost začela z "an, ban, pet poogan" in katere poglavja so bila zapisana v begunskih taboriščih. Ni mogoče misliti na to, da bo kdorkoli mogel dopovedati svojemu otroku, da je njegov pravi dom nekje tisoče milj daleč in ne v hiši in okolici, kjer otrok raste in spoznava svet. V tem oziru se mnogi med nami težko varajo, ker slepo pričakujejo, da se bo vsa ali večina emigracije vrnila domov, skupno s svojimi družinami. Da bo večina otrok, zlasti tkzv. "teen-ager-jev" proti taki vrnitvi, o tem ne more biti nobenega dvoma.

Samo za domačo uporabo

Kaj torej? Jasno je, da je dolžnost vsakega Slovenca, da svojim otrokom posreduje dediščino domače govorice do največje možne mere. Od govornost in naporu posameznikov pri tem bodo različni, kajti vprašanje je lahko izrazimo s formulo: kolikor bolj obvladajo in uporabljajo starši tuji jezik, toliko manj obvladajo in uporabljajo otroci slovenščino. Ker je slovenski jezik otroku kljub vsemu nekaj, kar ima svojo veljavo v glavnem samo med štirimi stenami domače hiše, je torej nujno, da mu to "nepotrebno medicino" nudimo na način, ki mu najbolj odgovarja in ki ga bo privlačeval v zadostni meri. Pravljičice ob večerih so idealne, čeprav je potrebno precej objasnjevanja in razlaganja. Takozvani "comic strips" s slovenskim obeležjem bi mladino brez dvoma privlačeval v največji meri. V naši literaturi ne manjka junakov, ki bi se mogli meriti z raznimi "herojskimi cow-boy-i". Časopis odnosno založba, ki bi se lotila tega podjetja, bi slovenstvu v tujini napravila veliko uslugo. Lutkovno gledališče v krajih, kjer bi bili dani tehnični pogoji, bi moglo postati center obrambnega dela med slovensko mladino. Mladinski časopis, namenjen slovenski mladini, kjerkoli se nahaja, bi mogel služiti kot uspešna vez med otroci ter jim obenem dokazati, da se slovenski jezik govori tudi kje drugje, ne le doma.

To bi bilo nekaj misli k vprašanju in jasno je, da bi zaslužilo nadaljnje, podrobnejše pozornosti in proučevanja. Jasno pa je, da naviš njihova uresničitev od materialnih sredstev in ta so možna le v organizaciji. O tej se je med nami doslej le malo govorilo. Posamezne grupe in stranke se udinjajo svojim interesom, tkzv. Narodni odbor za Slovenijo pa je pokazal popolno sterilnost tudi v tem pogledu.

'Borci in kolajne pa vitezi'

Edina resna zamisel takega podjetja je prišla s strani izdajatelja AKADEMIKA v St. Louisu (USA). V brošuri "Smrt ali življenje" je podan obširen načrt zamisli "Slovenske narodno-obrambne zveze". Medtem ko vsebuje brošura lepe misli in predloge, boleha na drugi strani na nekaterih fantastično naivnih točkah, ki jemljejo vrednost celotne zamisli in vzbujajo dvom v zrelost in realizem avtorja samega. Zanimiva je n.p.r. kategorizacija predvidenega članstva: član bi bil vsak Slovenec, ki bi plačal osnovno določeno vsoto (za USA 3 dolarje letno); borec bi bil vsak, ki bi vsaj enkrat plačal desetkratno osnovno vsoto (Š 30 letno); naslov provoboritelja "pa bi dosmrtno dičil vsakogar", ki bi vsaj enkrat plačal desetkrat več kot borec (Š 300). Jasno je, da brez denarja ne gre, ne verjamem pa, da bi tako zamišljena organizacija kdajkoli do bila kakega "prvoboritelja". Predvideni so znaki, v skladu s kategorijami članstva: bakreni, srebrni in zlati. Delile bi se kolajne po zaslugah: Maistrova, Malgajeva, Slomškova, Erlichova itd. Najvišji naslov naj bi bil "Vitez Slovenske narodno-obrambne zveze"...

Kot rečeno vsebuje zamisel "Slovenske narodno-obrambne zveze" v brošuri "Smrt ali življenje" dovolj resnih misli, da jo lahko jemljemo kot resničen doprinos in napor za rešitev perečih vprašanj slovenstva v tujini. Toda zdi se mi, da je zamisel nove organizacije v bistvu zgrešena. Vsaka organizacija v tujini, ki je slovenska, pa naj si bo za varovalnica, pevsko društvo ali stranka, že radi samega dejstva, da se

imenuje slovenska, deluje v narodno-obrambnem duhu. Najučinkovitejši nastop v obrambo slovenstva bi vsled tega bil v koordinaciji delovanja vseh teh različnih grup, v njihovem združenju v neko nadstrankarsko, vsenarodno enoto, kateri bi vsaka taka grupa prispevala del svojega delovanja in materialnega bogastva. Kako doseči to enotnost, je seveda drugo vprašanje in izgledi za to niso ravno rožnati; prepričan pa sem, da bi zapreke ne bile nič večje kot pri ustanavljanju neke posem nove organizacije, ki bi si obenem tudi nekako lastila prvenstvo nad vsemi ostalimi. Dokler pa se vremena ne zjasne in nas vseh ne prešine misel na medsebojno strpnost in slog, pa bo bodočnost slovenske mladine v tujini še vedno počivala v rokah slovenskih staršev in v naporih, ki jih bodo oni doprinesli za ohranitev slovenske govornice med našo mladino.

Nihče ni kot otok, del smo celine, človeštva. Po svojih močeh moramo ohranjevati dediščino slovenstva v nas samih in naših otrocih. Nekateri bodo pri tem uspeli, drugi ne. Toda nobena slovenska duša ne bo izgubljena, ako bo v njej zasidrano poštenje, ljubezen do svobode in krščanska etika, - pa četudi bo onemela slovenska govornica v njej. Zaupustili smo domovino in mnogi med nami je ne bodo nikdar več užili. Ohranili pa smo svoje ideale in svobodo. Kadar pa je tujina trpka in ne prijazna, naj nam stopijo pred oči besede največjega mojstra slovenske besede:

"Manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svetlim soncem sužnji dnovi."

P-k.

IZ ZANOSA V STRAH

Ne dolgo potem, ko so komunisti postrelili dvanajst tisoč slovenskih domobrancev, je krožila med emigranti govornica, da je slovensko javno mnenje tedaj obsodilo ta zločin. Čeprav je bila vest verjetna, saj dvanajst tisoč mrtvih res niso mačkine solze, si vendar ni bilo lahko predstavljati, da se je rdeča Ljubljana, ki je še v maju kot ponorela pričakala svoje "osvoboditelje", tako hitro prelevila v sodnika nad režimom, kaj šele Stajerska, pa tudi Gorenjska in Primorska, kjer protikomunisti niso nikdar zajeli prebivalstva v taki meri kot Osvobodilna fronta.

Ko sem poskušal razjasniti to stvar, sem naletel na te podatke: Javnost splošno ni vedela za masovne poboje, čeprav je bilo znano, da so bili domobranci vrnjeni. Tudi je treba upoštevati, da so ljudje sprva bili v večini na strani OF (nekateri navajajo kar 90% prebivalstva). V neki meri so k temu pripomogli tudi poslednji domobranski poboji na Turja = ku neposredno pred umikom na Koroško (dr. Mesesnel in drugi). To so komunisti hudo izrabili v svojo propagando proti belim, pa se tako javnost splošno ni dosti upirala ostrim režimskim meram do protikomunizma (arrestacije, zaplembe, procesi, smrtne obsodbe itd). Razpoloženje se je pričelo spreminjati šele jeseni 1945, ko so pričele prodirati novice o množičnih umorih v kočevskih gozdovih (slabo pokopana trupla, zastrupljena voda). Šele tedaj se je mnenje pričelo obračati proti režimu in ljudje so pričeli dolžiti Kidriča osebno za ta zločin. Franc Snoj, ki je bil tedaj minister za lokalni promet, je protetsiral in v ljubljanski vladi zahteval pojasnilo. Ker ga ni dobil, je odstopil.

Čeprav so se ljudje zgražali nad tem zločinom, pa je seveda bilo že prepozno, da bi bilo mogoče misliti na kak javen odpor ali podobno. Komunisti so že krepko sedeli v sedlu in vsakomur, tudi krščanskim socialistom, je bila jasna potegavščina z Osvobodilno fronto. Ljudstvo pa se je vrglo v drugo skrajnost: iz "osvobodilnega" zanosa - v strah. In ta je potem v glavnem trajal do preloma s Kominformo. Šele ko so se pričeli komunisti zmerjati med seboj, se je ljudstvo nekoliko oddahnilo in z nekim notranjim zadoščenjem gledalo umazani dvoboj. Vse, kar pa je potem sledilo, pa je novo poglavje, ki ga ni mogoče smatrati kot nadaljevanje prvega, pred sporom z Moskvo.

(ds)

Jugoslavija bo letos dobila za 2 milijona funtov gospodarske pomoči od Anglije. Ameriška pomoč pa je vključena v predloženih 21 milijonih dolarjev za Evropo, od katerih pa bo šla večina v Zapadni Berlin, nekaj pa tudi v Španijo in Jugoslavijo.

KADAR VLADA POZABI NA NAROD

Ironija je, da dva Srba - general in politik - polemizirata o nagibu državnega udara 27.marca 1941. v hrvatskem časopisu in ne v kakšnem srbskem. Stvar je bila sicer sprožena v GLASU KANADSKIH SRBA po majorju Kneževiću; ko pa mu je v istem časopisu hotel odgovoriti general Mirković, list odgovora ni hotel objaviti. Bilo je umestno, da je general potem poslal objasnilo HRVATSKEMU GLASU, kajti vsa polemika se je v glavni meri tikala prav Hrvatov, kakor je njihov GLAS tudi reagiral: ali je namreč Cvetković-Mačkov sporazum povzročil 27.marec, ali pa je bil povzročitelj puča 25.marec, ko je Jugoslavija pristopila k Osi. Ker je general zavrnil majorja, češ da sam sporazum med g.Cvetkovićem in Hrvati nima nič skupnega s 27.marcem (poročilo o tem je bilo v KT št.163.), se je oglasil seveda še predsednik vlade nesrečnega spomina g.Dragiša Cvetković, - tudi v HRVATSKEM GLASU.

Ob kaj se je ta spoltaknil? Predvsem hudo zameri, "da se je gotova vojaška klika, že dosti pred vojno, na čelu z generaloma Simovićem in Mirkovićem, nepoklicana in nepooblaščená, pričela mešati v državne posle, kovala zarote in se bavila s politiko." Tu se sklicuje g.Cvetković na Mirkovićevo izjavo 27.marca 1951. v Londonu, češ da je že ne kaj let pred vojno razmišljal o generalu, ki naj bi bil postavljen na čelo vlade, če bi uspel državni udar. G.Cvetković nato pripomni, da je bil padec Stojadinovićeve vlade pripravljen "že leta 1938." (pri tem pa kar pozabi, da ima leto 365 dni), hoteč tako izpodbijati pomen Mirkovićevega poskusa v juniju istega leta, da bi vojska prisilila kneza Pavla, da odstavi profašističnega Stojadinovića, pod pogojem, če bi na tako vojskino akcijo pristal dr.Maček. Končno g.Cvetković skupaj z majorjem Kneževićem zatrdi, da je imel državni udar 27.marca tudi notranjepolitični pomen; in kaj postavi kot dokaz za tako trditev? Ne to, da je vlada vodila zunanjo politiko brez ozira na hotenje naroda, ampak da je v pučistični vladi sedel Slobodan Jovanović, predsednik "Srbskega kluba" in da je "Radoje Knežević...izdelal politični načrt pučistom", kar je trdil njegov brat Živan, a je gen.Mirković ostro demantiral.

Toda g.Cvetković se spusti še na bolj spolzka tla: očita pučistom da so širili "klevete" proti njegovi vladi in Namestništvu o "takozvani izdaji državnih interesov". Se je morda g.Cvetkoviću tu spet zareklo kot že tolikokrat prej, ko je trdil, da ni nikdar hotel Soluna kot nagrado za pristop k osi Rim-Berlin? Kaj pa tajna nota o Solunu, v kateri je Italija 25.marca 1941. izjavila, da "bo vodila računa o interese Jugoslavije (ob priliki nove razmejčitve na Balkanu) glede (njene) teritorialne zveze z Egejskim morjem z razširitvijo njene suverenosti nad mesto in pristanišče Solun"? (Besedilo je lani na veliko presenečenje objavil v Johannesburgu g.Stakić, ki je kot zaupnik kneza Pavla razgovarjal o tej stvari z Italijo že pred 25.marcem 1941.)

G.Cvetković zaključuje svoj odgovor generalu Mirkoviću: "Vojska, o borožena državna sila, ki je bila dolžna, da podpira vlado v teh njenih prizadevanjih (da obdrži narodno disciplino in se izogne nepotrebnim vojni), je na žalost odpovedala z izdajstvom dveh generalov in njenih pomagačev."

Ali ni morda odpovedal g.Dragiša Cvetković, ne pa vojska, ker je za hrbtom jugoslovanskih narodov vodil tako politiko, ki bi Jugoslavijo postavila v vrsto premaganih držav? Je morda celo računal, da bo zmaga la Os?

Pakterji trdijo, da tedaj ni bilo druge poti kot pristop k paktu; z isto pravico lahko pučisti odvrnejo, da ni bilo druge poti kot zavrnitev pakta. Dejstvo je, da je prav politika jugoslovanskih vlad - Stojadinovićeve in Cvetkovićeve - privedla pomladi 1941. državo v tisti brezizhodni položaj. Zato je takratno vlado zadelo prekletstvo samo - volje. Če bi se vlada opirala na demokratično izbran parlament, bi se kaj težkonodtujila narodom in prevrat bi bil dokaj neverjeten. - Težko je zagovarjati poseg generalov v državno politiko, toda še težje je zagovarjati državno politiko, ki jo hoče vlada vsiliti narodom. Tiste marčne dni so množice v Beogradu in Ljubljani dale odgovor i generalom i vladi. Ker narod ni mogel odstraniti vlade na redeń način, je prišlo do prevrata. In prevrat ni nič drugega kot izreden pojav na nezdravih državnih telesih.

NOVA IN STARA POTA V ZUNANJI TRGOVINI

Te dni so v Jugoslaviji izdali nove uredbe o zunanji trgovini. Pred tem so dolgo razpravljali, kaj je narobe z zunanjo trgovino in kaj naj ukrenejo, da bi jo izboljšali. Želeli so pač, da bi se izvoženo blago čim bolj pretapljalo v tuje valute, ne pa da bi se spreminjalo v gnoj kot se je često dogajalo v preteklosti. Celo titovci - različni strokovnjaki v tunanjetrgovinski zbornici, direktorji podjetij in strokovnjaki v dialektičnem materializmu - so ugotavljali, da so ljudje v zunanji trgovini važnejši kot papirne uredbe. Ali, kot se temu pravi po socialistično: socialistične zavesti in odgovornosti do skupnosti ne morejo nadomestiti administrativni ukrepi.

Brez ozira na dobre sklepe, ki so jih izražali po časopisih, skušajo zunanjo trgovino spraviti v red prav s takimi administrativnimi ukrepi. Uredba zveznega izvršnega sveta, titovske vlade, predpisuje za izvozna in uvozna podjetja posebno registracijo. Dokazati bodo morala, da imajo dovolj strokovnega osebja, dovolj denarja in garancijo založeno pri Narodni banki. Poleg tega bo odločilno, če so gospodarsko upravičena. Na ta način se jasno pripravlja udarec proti 500 podjetjem, ki so se dosedaj redila z izvozno trgovino na škodo domačega trga.

Iz pomanjkljivosti, ki sem jih zadnjič nazorno pokazal, je bilo razvidno, da so socialistična podjetja hitela raznašati jugoslovansko blago po svetu, ne da bi se zmenila za revščino doma ali sploh za kaj drugega kot svoje lastne dobičke. Dobički so jim bili zagotovljeni zaradi ugodne zamenjave tujega denarja. Zato je lahko vsakdo pobiral jajca po kmetih - če je le imel socialistično zaslombo - in jih poceni prodajal v tujini, a je kljub temu služil zase in za svojo gospodarsko organizacijo lepe denarce, ki so šli na škodo skupnosti.

Večina teh ljudi je imela zelo malo pojma o zunanji trgovini in škoda zaradi njihovih pogršk je šla v milijone, kot sem zadnjič prikazal. Zda j žele titovci omejiti trgovino na strokovnjake. Ti pa so v glavnem dveh vrst in niti ena ni zaželjena. Tretja vrsta, socialistični strokovnjaki, ki bodo ob suhem kruhu in z vzklikom "Živel Tito" na ustnicah služili državi milijone, še niso popolnoma izoblikovani. Od ostalih dveh vrst spadajo v eno tisti, ki si dobro skrbе tudi za svoj lasten žep. v drugi pa so tisti, ki izrabljajo svoj uraden položaj za izlete v tujino. Iznajdljivost strokovnjakov je pestra.

V München poskušat pivo

Romantični Dunaj, veliko mesto razpadlega imperija, je za Jugoslovane izredno privlačen. Razlogi so najbrže v tem, da so avstrijski šilingi razmeroma poceni, Dunajčani pa uslužni ljudje, živeči več ali manj v preteklosti, kjer se napredni titovci najbolj domače počutijo. Posedač joč po dunajskih kavarnah se lahko igrajo gospode. Dva uslužbenca gostinskega podjetja "Vojvodina" sta službeno odpotovala na Dunaj, "da bi poskusila pivo, vino in ostale alkoholne pijače ter spoznala način poslovanja dunajskih hotelov." Poročilo ne pove, ali sta se vrnila z rdečimi nosovi.

Tudi direktor pivovarne iz Zrenjanina je potoval poskušat pivo po Nemčiji in Avstriji, seveda po službeni dolžnosti. Službena potovanja so ena od privlačnosti zunanje trgovine. Če nimaš nekakšnega službenega razloga, niti potnega lista ne dobiš brez nepopisnih preglavic. Službeno pa potuješ na stroške skupnosti. Dnevnice so visoke. LJUDSKA PRAVICA pravi, da so "zadostne za udobno življenje" celo za ljudi, "ki nimajo mnogo izkušenj o načinu življenja v tujih deželah."

Verjetno je torej, da se je uslužbenka podjetja "Gradjevina", ki je skupaj s svojim direktorjem mesec dni potovala po Siriji in Libanonu ter mu služila za tolmača, prav dobro imela. Tajnica "Jugometala" se je 6 mesecev mudila v Sev. Ameriki, da bi se naučila jezika in korespondence. Za odnose z zapadom so taki stiki vsekakor po svoje koristni, a titovci jih niso preveč veseli. Iz Zrenjanina - to vojvodinsko mesto

se mnogokrat pojavlja v zapiskih, morda popolnoma slučajno; najbrže je po vseh mestih podobno - je v 9 mesecih potovalo v inozemstvo 77 oseb po uradnih opravkih na račun svojih podjetij. Od teh jih je samo 23 o = pravilo svoj posel, medtem ko so bila ostala potovanja čista izguba.

Vsekakor ljudje tembolj uradno rinejo v tujino, čimbolj jim obla = sti preprečujejo privatne izlete. Podjetje "Jugodrvno" je na nek velese jem v tujino poslalo 15 uslužbencev, z izgovorom, da tudi konkurenčno podjetje pošilja toliko ljudi in da za njim ne more zaostajati. Podob = ne temu so znanstvene ekskurzije, kot se jim uradno pravi. Srednja eko = nomska šola iz Kragujevca je organizirala potovanje na Dunaj, da bi kulturno prosvetlila svoje dijake. Svet za prosveto Srbije je priskočil na pomoč z denarjem. V skupini, ki je odšla na pot, je bilo končno 10 dijakov, 15 učiteljev in profesorjev, 2 šoferja, 4 drugi uslužbenci in 4 žene. Potovali so z avtobusom in napravili tak vtis na carinike, da jim niso pregledali prtljage, temveč so jih spustili čez mejo s 70 li = tri žganja in drugim blagom, ki je na Dunaju neslo dlje kot piškavi dinarji.

Spet neko zrenjaninsko podjetje, tovarna radiatorjev, je sicer za = stopano v Turčiji in ni moglo ustreči povpraševanju, ker je imelo pre = več dela, a kljub temu je poslalo svojega direktorja in še nekoga baš v Turčijo sklepat pogodbe. Sklenila nista seveda nobene. V Turčiji sta se mudila 17 dni, potovala sta z letalom in stala podjetje 700.000 din. Zastopnik "Vojvodina Coop" je za isti denar zdržal v Italiji 24 dni in dosegel isti uspeh - nobene pogodbe.

"Vojvodina Coop" se odlikuje tudi po svojem stalnem zastopniku v tujini, ki jo stane 500.000 dinarjev mesečno. Prav toliko stanejo po = djetje vsi ostali uslužbenci skupaj. Zastopstvo je imelo v tromesečju čez 1 milijon din izdatkov in komaj pol milijona dinarjev dohodkov. Ti = tovci ugibljejo, kje se neha strokovnjaštvo in kje je meja med brezvestnostjo in kriminalom. Zastopnik "Jugoleka" je pogosto potoval v tujino sklepat pogodbe za nakup tujega blaga. Pri tem je sam zaslужil toliko, da je odprl bančni račun s 14.000 dolarji. Tuje tvrde so mu namreč plačevale provizijo. Žena direktorja "Centroproma" se je ponašala z na = kitom, vrednim več tisoč dolarjev, a mast, ki jo je kupil ljubeči so = prog, je bila pokvarjena. Nakit, ki ga je priložil tuji trgovec, je di = rektorju pač vzel vid. Primeri, kjer so si direktorji, potujoči po tu = jini, izposodili na račun podjetja kakih 1000 avstrijskih šilingov ali nemških mark, so pač postranska stvar.

(gs)

STROJI NAMESTO KRUHA

Po jugoslovanskih časopisih sodeč, je prišlo med jugosl. vlado in Mednarodno banko (za obnovo in razvoj) do spora. Jugoslavija bi namreč mora = la dobiti po lanskoletnem sporazumu od banke tretji del posojila za fi = nansiranje nekaterih kmetijskih načrtov. Toda Banka se je skesala in iz = javila, da bi morali najprej mednarodni strokovnjaki proučiti jugoslovan = sko kmetijstvo. Na jugoslovanski protest je bilo potem rečeno, da banka zato ne more izplačati posojila, ker da je izpostavljena "politični kri = tiki" ameriških finančnih krogov, ki stoje za Banko. To razlagajo v Beo = gradu kot poskus, da bi v Banko vnesli "ideološko-politične elemente". Da komunisti tako pravijo, ni presenetljivo; vprašanje pa je, koliko odgo = varja dejstvu. Je namreč čisto mogoče, da so tudi v Ameriki pričeli uvi = devati, da denar v Jugoslaviji ni dobro naložen, ker njeni načrti kljub lepim besedam le ne slonijo na gospodarski stvarnosti. Saj je komaj do = ber mesec, ko so prav o tem govorili v Ženevi v Ekonomsko-socialnem sve = tu Zdržanih narodov. Medtem ko sta Amerika in Anglija priporočali, da bi gospodarsko zaostale dežele dajale prednost kmetijstvu pred industria = lizacijo, (Nizozemci, Danci in Francozi so bili za uravnovešeno razvoj = ja obeh), sta Indija in Jugoslavija branili industrializacijo pred kme = tijstvom. Vsled takega stališča potem pač ni čudno, če se je jugoslovan = ska industrija od leta 1939. do 1952. razširila za 83%, kmetijstvo pa je v l. 1952. komaj doseglo stopnjo, ki ga je imelo pred 13 leti. To je raz = log, da je življenjska raven v Jugoslaviji med najnižjimi v Evropi. (gs)